

Fitxa 1 Patrimoni cultural: les fonts

Una font és un lloc on l'aigua brolla de la terra. Pot ser que ragi durant tot l'any o només temporalment. L'origen són les aigües subterrànies que han trobat l'esclletxa per poder sortir a la superfície.

Segons Ramon Solé gran estudiós de les fonts, el punt d'origen de l'aigua defineix diferents tipus de fonts:

Font de biot: l'aigua surt directament del terra i acostuma a ser inici d'un torrent.

Font de raig: l'aigua surt de la terra a través d'un broc.

Font de mina: l'aigua és captada sota terra i es fa sortir a l'exterior a través d'una mina, que és un túnel horitzontal a la superfície del terra.

Font de cisterna: l'aigua surt de les esclletxes de les roques i és recollida en una construcció (una cisterna o una bassa) feta sota el punt de sortida.

Hem de pensar que temps enrere a les cases no hi havia aigua corrent i per tant, disposar de fonts naturals, properes als pobles o les masies era un bé molt preuat. Per aquest motiu el seu manteniment i bon estat de conservació era una responsabilitat de tota la població. La gent hi anava a buscar aigua però també a refrescar-se, descansar o fins i tot a berenar o dinar a l'estiu. Això explica que algunes fonts conserven encara al seu voltant taules i bancs.

Els noms de les fonts molts cops tenen a veure amb elements propers que sovint servien com a referència per trobar-les. A vegades el nom era el d'una masia propera, del lloc on estava situada, per la composició química de l'aigua, o pel nom d'un arbre o animal o fins i tot d'un objecte. També, en ocasions, les fonts es relacionen amb llegendes o històries succeïdes al seu entorn. I això potser els acaba donant nom, com és el cas de la font del Rector. En aquestes fonts sovint hi ha rajoles o plaques amb l'explicació d'aquests fets.

Aquí teniu la poesia “La Font” escrita per Francesc Pujols. Us proposem que també vosaltres feu un poema de la font de la Figuera, recentment restaurada. Quan la tingueu podeu anar un dia a recitar-la a la seva vora.

La font

La font que jo sé
no la trobaríeu:
és al mig del bosc,
al peu d'una alzina.
Si hi passeu a prop,
ella us cridaria;
si no m'hagués cridat,
jo no la sabria.
Anava pel món
de nit i de dia;
allí on anava jo,
ben poc ho sabia.
Quan la vaig trobar,
tot jo m'hi delia.
Ella me'n va dir,
ella me'n diria:
-L'anar món enllà
no et darà alegria,
si et quedes aquí,
jo sóc l'aigua viva.

Foto 1. Font de la Figuera.

Fitxa 1 Patrimoni cultural: els molins fariners

Els molins fariners han estat presents a la vall del Tenes al llarg de la història. La maquinària del molí funcionava gràcies a la força de l'aigua. Es tractava, doncs, de molins hidràulics o d'aigua (a diferència dels que funcionen amb el vent o amb la força animal o d'un motor). Aquests molins estaven situats a les terres properes al riu Tenes i sovint al costat d'una masia, on vivien els pagesos que també feien de moliners. Per fer-hi arribar l'aigua es construïa primer una resclosa al riu, és a dir, un mur enmig del riu que servia per a desviar l'aigua fins a un rec. Aquest rec o canal conduïa l'aigua fins a una bassa propera al molí. Des de la bassa o el pou, l'aigua entrava al molí i feia girar primer el **rodet** i després l'**arbre**, que feia moure una de les dues moles, la **volandera**, ja que la mola situada a sota, anomenada **sotana**, restava sempre quieta. Els grans de blat s'introduïen a l'ull de la mola des d'una **tremuja**. L'aigua un cop havia fet voltar el rodet sortia del **carcabà** del molí.

Al nostre poble hi ha diversos molins antics. Els més coneguts són:

En l'època medieval la *Casa Vella* havia tingut un molí fariner del que en queden poques restes. Va quedar molt malmès després d'una crescuda extraordinària del Tenes el 1777. Aleshores els seus propietaris van decidir construir una nova masia i un nou molí més allunyat del riu, *Can Barbany*.

A *Can Barbany* encara es conserva el molí, tot i que fa més de 200 anys que es va alçar. Amb el temps es va anar reformant fins a una important ampliació que es va fer al segle passat. Hi trobem els elements més importants d'un molí fariner, les moles i la cabra que servia per aixecar-les. També algunes eines per fer el manteniment de les moles i recipients per posar la farina. L'aigua hi arribava pel rec de Dalt.

El *molí d'en Vendrell* és un molí fariner també d'origen medieval però que va reconstruir-se durant el segle XVI. Entre els segles XVIII i XIX va ser reformat. Es conserva la gran bassa rectangular així com també el rec on hi ha un safareig. Durant un temps va funcionar com a molí polvorer.

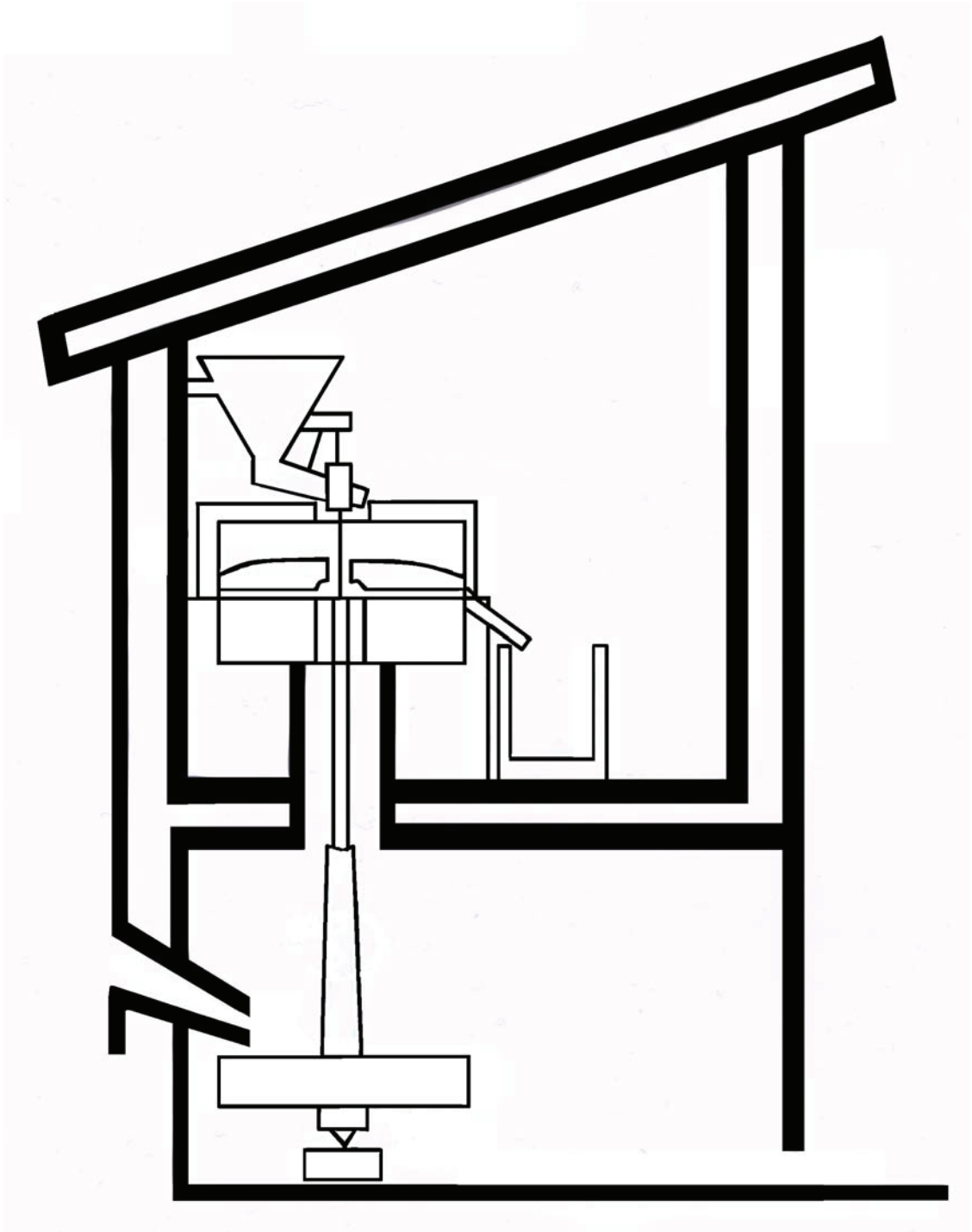
El *molí d'en Burch* té els seus orígens en l'època medieval però en el segle XIX l'edifici es va dividir en dues propietats, *Can Burch* i *Ca l'Arcís*. Es va transformar tant, que va deixar de funcionar com a molí i també va deixar de semblar-ho.

A *Can Sabater* també hi va haver un molí medieval. Només en resta una rampa per on entrava l'aigua al carcabà.

El *molí d'en Comas de Lliçà* és un dels molins més antics de la Vall del Tenes. Data del segle XIII.

Per comprovar si t'ha quedat clar com funcionaven els molins del nostre poble, marca amb color blau el recorregut que fa l'aigua dins el molí, amb verd les peces del molí que es mouen i amb groc el recorregut que fan els grans de blat i la farina. Després situa els noms marcats amb negreta que apareixen al primer paràgraf del text.

Esquema d'un molí fariner basat en: *Els molins fariners a Catalunya.*

Fitxa 4 Paratges: la font del Rector

Aquesta font té una història molt llarga. Es diu que fa molt temps va començar una baralla per saber a qui pertanyia, si als veïns de la Sagrera o bé al rector Esteve Conill. En aquella època les cases no tenien aigua corrent i per tant ser propietari d'una font feia la vida més fàcil. Pel que sembla les disputes es van allargar durant molts anys. Però això ja forma part del passat i avui en dia tots podem anar a refrescar-nos-hi.

Els haikus són uns poemes senzills d'origen japonès que parlen de coses senzilles i poc importants, a vegades un fet o una sensació, que el poeta acaba convertint en quelcom distingit. Aquests poemes estan formats per tres versos, de 5, 7 i 5 síl·labes. Normalment, els dos primers versos fan referència al que s'està observant i el tercer és un pensament més general, però això no sempre es compleix. No tenen rima i tampoc títol. Originàriament servien per a descriure fenòmens de la natura, el canvi de les estacions o moments de la vida quotidiana de la gent. Aquí us deixem un haiku d'un poeta català que també li va agradar escriure'n.

Camí de sol.
Per les rutes amigues,
unes formigues.

Joan Salvat-Papasseit

Ens trobem en un lloc encisador i envoltat de natura. Seríeu capaços d'inspirar-vos com a bons poetes per escriure el vostre haiku?

(Una idea, agafeu la primera paraula que us vingui al cap relacionada amb la natura d'aquest lloc i utilitzeu-la al primer vers del vostre haiku.)

Fitxa 1 Patrimoni cultural: els recs i les rescloses

Una **resclosa** és un mur fet transversalment en un riu, és a dir, va des d'una riba a l'altra, amb l'objectiu d'aixecar el nivell de l'aigua i derivar part del corrent fora de la seva llera per fer-la arribar a un molí o a un rec. En el cas del riu Tenes al seu pas pel nostre poble, al llarg de la història s'han construït rescloses que s'han mantingut en ús fins ara. En els seus inicis possiblement els materials de què estaven fetes aquestes rescloses eren poc duradors, com ara la fusta, els maons o la pedra natural. Avui en dia són fetes amb ciment, un material molt resistent.

Som davant la resclosa de la Casa Vella o de la Campinya i en aquest punt d'aigües somes i tranquil·les, originat per la mateixa resclosa, podem veure com ha estat colonitzat per moltes plantes aquàtiques com: la boga, la salicària i els penjolls. A finals d'estiu o principis de tardor, és espectacular veure la florida de les nyàmeres o setembres. Aquesta resclosa està formada per una estructura de dos nivells, perpendiculars al riu i reforçada amb un contrafort per costat. El desnivell que suposa aquesta construcció sobre el curs de la riera fa que en aquest punt hi hagi dos salts d'aigua destacats. Al costat de ponent, el mur es perllonga per desviar l'aigua cap al rec, damunt del qual es llegeix "ANY / 1922". Està construïda amb murs de maçoneria revestits amb ciment.

Fotos 1,2 i 3 (d'esquerra a dreta): Resclosa al gual de Sant Isidre o de can Font, Resclosa de la Casa Vella o de la Campinya, Rec de Baix o del molí del Vendrell

Els **recs** permetien distribuir l'aigua del riu desviada per les rescloses, per fer les molinades és a dir fer funcionar els abundants molins de la vora del Tenes o bé per regar les terres, planes, properes al riu. Cal tenir en compte que antigament gairebé tothom es dedicava a l'agricultura, per tant, la presència dels recs i els seu bon manteniment era preocupació de tota la població.

Si continueu caminant, més avall de la resclosa de la Casa Vella o de la Campinya el que veureu és el rec de Baix o del molí del Vendrell, que neix en aquesta resclosa i segueix paral·lel al riu passant per masies notables com Can Ferrarons, can Noguera i Can Corder, fins arribar al molí del Vendrell. Actualment el seu ús és per regar els camps, però antigament també servia per al funcionament del molí.

Altres recs importants al terme són el de Dalt o del molí d'en Barbany, el de can Redissa, el del sot de les Aigües, el del molí d'en Burch o el de can Comes.

Us proposem que feu un reportatge fotogràfic dels recs i rescloses, elements tant importants per entendre el patrimoni hidràulic del municipi. Aquest recull fotogràfic podria servir per avaluar si amb el pas del temps els recs mantenen les seves condicions o no. Les fotos es podrien acompanyar d'una petita fitxa, que recollís les dades del seu estat. A més, també es podria elaborar un mapa dels recs del municipi. Per això caldria comptar amb la col·laboració de veïns i veïnes del poble. Del tipus:

Data:
Element hidràulic:
Nom:
Ubicació:
Localització amb GPS:
Original?
Última reconstrucció feta?
Estat de conservació:
Fotografia:

Fitxa 4 Paratges: la bassa de Can Falgar

Us proposem que gaudiu de la tranquil·litat que es respira a la vora de la bassa de can Falgar amb tres objectius.

El primer, poder posar en pràctica el que heu treballat a la fitxa 2, sobre l'observació de les aus. Aquesta bassa tan gran, és un bon refugi per a l'ànec collverd i la fotja.

El segon, i relacionat amb la fitxa 1, podeu veure a la bassa una construcció relacionada amb l'ús de l'aigua. Servia perquè els pagesos poguessin regar. S'ha de tenir en compte que justament aquí moria el rec de Dalt.

Per últim, a la vora de la bassa de Can Falgar es troba un roure monumental, inclòs al mapa de Patrimoni Cultural que podeu consultar al web de l'Ajuntament de Santa Eulàlia. Us proposem que quan hi aneu, us el mireu, l'amideu, el fotografieu i us embadaliu amb aquest arbre monumental: **el roure de la bassa de Can Falgar**.

El web de la Generalitat sobre els arbres monumentals a Catalunya és www.gencat.cat/parcs/am Hi podeu consultar les mides que es prenen com a referents i moltes dades més.

A més, ves a saber si té res de cert la llegenda que explica que fa temps i temps hi havia hagut el tresor amagat de Can Falgar: "... Can Falgar, és una de les cases antigues del poble, la primera que es troba venint de Barcelona. Tenia moltes terres, que arribaven des del terme de Lliçà d'Amunt fins al bosc de Can Brustenga. Era, doncs, una casa rica. Una vegada es va calar foc en un roure que hi havia a prop del mas, al costat de la sínia i del dipòsit. Llavors es va descobrir que el roure contenia un antic tresor amagat, perquè amb l'incendi van veure que "del roure en rajava or"...."